

การพัฒนาทุนทางสังคมสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา : ชุมชนปากแพรก

The Development of Social Capital to Cultural Tourism Management: A case study of Pak Phraek Community

ภูชิต ภูขำนิ^{1*}, ธวัชชัย ประหยัสดวงค์² และชนกนันท์ นราแก้ว³

Puchit Phchumni^{1*}, Thawatchai Prayadwong² and Chanoknun Narakaew³

^{*1}คณะครุศาสตร์, ²คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม, ³คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กาญจนบุรี 71190

^{*1}Faculty of Education, ²Faculty of Industrial Technology, ³Faculty of Management Science,
Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi 71190

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยดำเนินการเป็นไปโดยความต้องการของชาวชุมชน และส่งเสริมโครงสร้างทางสังคมของชุมชนและบริบทแวดล้อมพื้นที่เป้าหมายคือชุมชนปากแพรกที่มีความสอดคล้องเกณฑ์การเลือกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาประกอบไปด้วยผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ นายกเทศมนตรีเมืองกาญจนบุรี เทศบาลเมือง ผู้ประกอบการในชุมชนปากแพรก นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณชุมชนปากแพรกและแหล่งใกล้เคียงการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เพื่อการศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นตามโครงการทนายโปรเจกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ระยะที่ 2 การพัฒนาทุนทางสังคมสู่การจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตามเส้นทางเศรษฐกิจทนายโปรเจกเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์โครงสร้างและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและกิจกรรม วันสร้างเมือง

การประกวดคำขวัญและภาพถ่ายรักษปากแพรกในการสะท้อนมุมมองต่าง ๆ ผ่านคำขวัญและภาพถ่ายผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนปากแพรกมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 20 องค์ประกอบรอง 2) ข้อจำกัดของชุมชน คือ ขาดแรงสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง 3) กิจกรรมที่ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเหตุผลที่เข้าร่วมงานวันสร้างเมืองกาญจนบุรี คือ ระลึกรำลึกอดีตของเมืองกาญจน์ ภูมิใจที่เป็นคนเมืองกาญจน์และอยากรู้ประวัติศาสตร์เมืองกาญจนบุรี/ปากแพรก/คนสำคัญผลการวิจัยได้กิจกรรมที่ส่งเสริมโครงสร้างทางสังคมของชุมชนบริบทแวดล้อมและได้พื้นที่ท่องเที่ยวเชื่อมโยงชุมชนปากแพรกได้ 3 แหล่งคือ 1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 2) การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรมและ 3) การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและเชิงสุขภาพ

คำสำคัญ : ทุนทางสังคม, เชิงวัฒนธรรม, ปากแพรก, วันสร้างเมือง

Abstract

The research objectives were : 1) To study the potential of local communities in promoting cultural tourism. 2) To study the factors that were affected to cultural tourism, including the problems and suggestions of the community in promoting cultural tourism and 3) To promote the community participation by proceeding to community's need and social structure in the community and context.

*ภูชิต ภูขำนิ

E-mail : superchedi@hotmail.com

The target area was Pakprak community which was accorded with the chosen criteria. The target group of this study was comprised of leader of community both formal and informal way, the government staffs, Deputy Mayor of Muang Kanchanaburi, Municipality, Entrepreneur in Pakprak community, Thai and international tourists who traveled to Pakprak community and nearby area.

This research was divided into 2 phases. The 1st phase was : To study the potential of local community on Dawei project for promoting the cultural tourism, and the 2nd phase was : To develop the social capital to participatory tourism management of communities along the Dawei Project. The instruments of this research were the structured interview, semi-structured interview and the activities of constructed day, the motto competition and the conservative photograph of Pakprak community was shown with the visions through the motto and photograph.

The results of the research found that 1) Pakprak community had the potential to be the tourism area following to Thailand tourism standard criteria which consisted of 3 main components, 20 sub-components 2) The community had some limit that was lack of promoting continuously, 3) The activities which were used could promote the community participation. The reasons most people joined the activity was : constructed day of Muang Kanchanaburi were the memory of Kanchanaburi in the past, be proud of Kanchanaburi people, and know the history of Kanchanaburi, Pakprak community, important person. The research also found that the activity that promoted the social structure of community, context and the area connected to Pakprak community which were 3 areas ; 1) Historical tourism 2) Tourism, traditions, arts and culture and 3) Sports and health tourism

Keywords : Social capital, cultural, Pakprak community, constructed day

1. บทนำ

โครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลิกทวายเป็นหนึ่งในโครงการที่เป็นความร่วมมือแห่งอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ประกอบด้วย กัมพูชา สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เวียดนาม และไทย ในปี 2551 ไทยและพม่าได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการพัฒนาท่าเรือน้ำลิกทวายและพัฒนาถนนเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือทวายมายังจังหวัดกาญจนบุรีรวมทั้งจะมีการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับท่าเรือน้ำลิกทวายด้วย ปัจจุบันโครงการท่าเรือน้ำลิกทวายและเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างไทยและพม่า มีความคืบหน้าเป็นลำดับ โครงการทวายโปรเจค อยู่ห่างจากกาญจนบุรี ทางด้านบ้านพุน้ำร้อน เขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี ห่างจากชายแดนเพียง 160 กิโลเมตร โดยประมาณจากชายแดนไทย – พม่า ซึ่งห่างจากศาลากลางจังหวัดกาญจนบุรีอีก 60-70 กิโลเมตรเท่านั้น ถือเป็นระยะทางที่ใกล้มาก และการที่จะมีการสร้างท่าเรือน้ำลิกทวายจะมีผลโดยตรงต่อประชาคมอาเซียน เนื่องจากว่าเป็นการเชื่อมต่อของโลกระหว่างอันดามันกับทะเลจีนใต้ ซึ่งเป็นคอร์ริดอร์ที่ยิ่งใหญ่ เพราะต้องผ่านประเทศไทยเข้าทางกาญจนบุรีออกไปทางวงแหวนตะวันตกที่อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี และสามารถไปสู่แหลมฉบังได้ ถ้าต้องการจะไปพื้นฐานผลิตหรือไปลงเรือตรงนั้นก็ได้ หรืออาจจะออกไปโดยตรงทางด้านกัมพูชาเข้าไปเวียดนาม ไปโฮจิมิน ก็เป็น การขนส่งไปยังท่าเรือน้ำลิกททางด้านทะเลจีนใต้ คอร์ริดอร์ตรงนี้ถือว่ามีความสำคัญและมีผลอย่างยิ่งต่อประชาคมอาเซียนมาก ฉะนั้นกาญจนบุรีจึงเป็นเมืองหน้าด่านอีกครั้งหนึ่งทางด้านเศรษฐกิจที่จะนำพาสิ่งเหล่านี้ไปสู่ความสำเร็จได้โดยระหว่างวันที่ 19-20 พฤษภาคม 2555 คณะรัฐมนตรีได้มาประชุมสัณฐ์ที่กาญจนบุรี โดยใช้พื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีเป็นที่จัดการประชุมครม. สัณฐ์ในครั้งนี้ถือได้ว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อคอร์ริดอร์ที่ยิ่งใหญ่ที่จะต้องผ่านกาญจนบุรี ประชาคมอาเซียนเองก็จะได้รับประโยชน์มหาศาลครั้งนี้ด้วย

วันนี้ถ้าทวายโปรเจคเกิดขึ้นและมีเส้นทางเชื่อมคอร์ริดอร์ (Corridor) ที่พาดผ่านกาญจนบุรีก็จะเป็นเมืองหน้าด่านทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้ประชาชนจังหวัดกาญจนบุรีจะต้องเรียนรู้และรองรับสิ่งเหล่านี้ให้ได้ เพราะวันนี้ประตูเมืองกาญจนบุรีเปิดแล้ว กาญจนบุรีไม่ใช่จังหวัดกันขอย แล้วก็เป็นประตู

ที่ยิ่งใหญ่ เป็นเส้นทางเชื่อมคอร์ริดอร์ที่ยิ่งใหญ่ที่พาดผ่านระหว่างอันดามันไปทะเลจีนใต้ สินค้าทั้งหลายจะต้องผ่านทางนี้วันนี้เราจะต้องตั้งคำถามว่าเราจะได้อะไรจากโครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทวายและจะเสียอะไรจากโครงการนี้จากเส้นทางการคมนาคมที่วิ่งจากพุน้ำร้อนไปยังบ้านหนองขาวเพื่อเข้าสู่มอเตอร์เวย์ตรงจุดนี้หลายคนมองเห็นความสำคัญที่ว่าถ้าเราพัฒนาจุดตรงบ้านหนองขาวให้เป็นจุดเชื่อมต่อที่ใหญ่ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์มาก ประกอบกับบ้านหนองขาวสามารถเป็นจุดรอยเชื่อมต่อกับ โซนที่ 3 ก็อยู่ใกล้กันมาก ปัจจุบันคลื่นลงทุนหลังไหลเข้าสู่กาญจนบุรีราคาที่ดินในเส้นทางที่จะไปบ้านพุน้ำร้อน ปัจจุบันปรับขึ้นหลายเท่าตัว จากเดิมราคาไร่ละหลักหมื่นบาท ปัจจุบันเพิ่มเป็นหลักแสนบาทต่อไร่ เกิดจากความต้องการซื้อที่สูงขึ้น ทั้งซื้อเชิงกำไรและเพื่อลงทุน เพราะเส้นทางนี้จะมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เพื่อรองรับด้านถาวรจากความเจริญที่ก้าวเข้ามาแบบไร้ทิศทางเมื่อมีคนได้ประโยชน์ก็ย่อมมีคนเสียประโยชน์จากราคาที่ดินที่พุ่งขึ้นสูงอย่างมากจนใจให้คนในพื้นที่ขายที่ดินที่ได้รับการสืบทอดมาจาก รุ่นปู่ รุ่นย่า เพื่อเงินก้อนใหญ่จากนายทุนนอกพื้นที่โดยการกระทำเช่นนี้ ชาวบ้านอาจลืมไปว่าการขายที่ดินให้กับนายทุนนั้น สิ่งหนึ่งที่จะหายไป ด้วยคือมรดกทางวัฒนธรรมกาญจนบุรี กำลังได้รับผลกระทบจากความเจริญที่ก้าวเข้ามาเพราะตลอดสองฟากฝั่งถนนนั้นเต็มไปด้วยเรื่องราวในอดีตที่น่าสนใจเป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ยุคก่อนประวัติศาสตร์มีประวัติความเป็นมาที่ต่อเนื่องและยาวนาน

เมื่อมองในมุมมองของการท่องเที่ยวมีเส้นทางสัญจรสู่ทวายโปรเจก ก็ย่อมต้องมีการเดินทางสิ่งหนึ่งที่ไม่ควรมองข้ามคือทุนทางสังคมที่กาญจนบุรีมีแต่ที่อื่นไม่มี คือ ทุนทางสังคมไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมประวัติศาสตร์หรือสถาปัตยกรรม ตัวอย่างจากข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี ภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรีที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เช่นผ้าทอพื้นบ้านของตำบลหนองขาวนับเป็นศาสตร์และศิลป์ที่แสดงถึงภูมิปัญญาของคนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี แฝงด้วยความผูกพันที่เชื่อมโยงวิถีชีวิต ความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งได้รับการถ่ายทอดและสืบสานต่อกันมารุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบันการทอผ้าในหลายท้องถิ่น

ยังคงรักษารูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน รูปแบบลวดลายและกรรมวิธีในการผลิตผ้าทอมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นและลักษณะเฉพาะของเชื้อชาติ สิ่งสำคัญ คือ การสอดแทรกภูมิปัญญาแห่งงานศิลป์ผสมผสานความประณีตบรรจงอันเป็นการแสดงถึงสุนทรียะของผู้สร้างสรรค์ประกอบกับการแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของท้องถิ่นที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่า ผ้าทอพื้นบ้านจึงเป็นศิลปะแห่งภูมิปัญญาที่แสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนที่แสดงผ่านทางลวดลายและเส้นสีผ้าที่สอดแทรกความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี อันเป็นรากฐานทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ผ้าทอจึงเป็นมรดกทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมาในอดีตที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตปัจจุบันผ้าทอพื้นบ้านจึงเป็นผลงานของความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคน อันเป็นความงามแห่งสุนทรียะที่เกิดขึ้นจากความประณีตบรรจง บนรากฐานแห่งภูมิปัญญาของการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของคนจังหวัดกาญจนบุรีในสมัยโบราณ และเกิดการสั่งสมประสบการณ์ผ่านรูปทรงต่าง ๆ ที่แสดงถึงการเชื่อมโยงระหว่างการดำรงชีวิตกับธรรมชาติเข้าด้วยกันอย่างงดงาม

การที่มีโครงการทวายโปรเจกจะดีหรือไม่อยู่ที่วิสัยทัศน์ของคนในพื้นที่หากมีโครงการหรือกิจกรรมที่สามารถเพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยวและระยะเวลาในการพำนัก ซึ่งจะส่งผลต่อสัดส่วนในการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้อย่างชัดเจนและจากอดีตที่มีมากมายถือเป็นทุนทางสังคมที่ที่กาญจนบุรีมีแต่ที่อื่นไม่มี ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดว่าหากสามารถผนวกรวมความเจริญและรากเหง้าทางวัฒนธรรม โดยการพัฒนาทุนทางสังคมสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนปากแพรกจะเป็นการพบกันครึ่งทางระหว่างความเจริญและรากเหง้าทางวัฒนธรรม โดยได้ประโยชน์ร่วมกัน โดยไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะได้เปรียบและอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบหรือหากจะมีก็มีการกระทบแบบน้อยที่สุดพร้อมกับเสนอเป็นแนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนา เพื่อให้ชุมชนสามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้นหลังจากการอนุรักษ์แล้ว โดยไม่ให้เกิดการทำลายหรือลดทอน

คุณค่าและความแท้ของสถานที่ลง อีกทั้งมุ่งเน้นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้การดำเนินการเป็นไป โดยความต้องการของชาวชุมชน และส่งเสริมโครงสร้างทางสังคมของชุมชนและบริบทแวดล้อม โดยมุ่งหวังให้ชุมชนสามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นตามโครงการทวายโปรเจกต์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของชุมชนตามเส้นทางทวายโปรเจกต์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.3 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยดำเนินการเป็นไปโดยความต้องการของชาวชุมชน และส่งเสริมโครงสร้างทางสังคมของชุมชนและบริบทแวดล้อม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การเพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นตามโครงการทวายโปรเจกต์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ขั้นที่ 1 การศึกษาเบื้องต้น (Primary Research) จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารทางวิชาการ ตำรา รายงาน แนวความคิดและบทความจากวารสารต่าง ๆ ที่เป็นหลักการแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น แนวความคิดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แนวความคิดเกี่ยวกับองค์กรทางชุมชน แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวความคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ แนวความคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว แนวความคิดและรูปแบบการบริหารทรัพยากรทางการท่องเที่ยว รูปแบบการจัดรายการนำเที่ยวแนวความคิดตัดสินใจท่องเที่ยว แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนรายงานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในลักษณะของ

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดกรอบแนวคิดและพื้นที่เป้าหมายในการทวียวิจัยแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดกาญจนบุรี และสามารถเชื่อมต่อเส้นทางการท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้จากการศึกษาเบื้องต้นเพื่อให้ได้พื้นที่เป้าหมายที่อยู่ในเส้นทางทวายโปรเจกต์ ผู้วิจัยจึงกำหนดเกณฑ์การเลือกพื้นที่เป้าหมาย ดังนี้

1) สิ่งดึงดูดใจ พื้นที่เป้าหมายต้องมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจทั้งสถานที่และกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นที่หลากหลาย

2) ที่ตั้งและการเข้าถึงที่ตั้งของพื้นที่เป้าหมายต้องมีการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมเป็นไปด้วยความสะดวก มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน คำนึงถึงการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจใกล้เคียงตามเส้นทางและออกแบบการเข้าถึงให้มีลักษณะการเชิญชวนเพื่อส่งเสริมการรับรู้และการสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือนตามเส้นทางท่องเที่ยวด้วยมุมมองที่ดี

3) สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานโดยสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ป้ายห้องน้ำ ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ที่พัก ที่จอดรถ เป็นต้น

4) บริการเกี่ยวหนุนความพร้อมของการบริการเกี่ยวหนุนที่สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม

5) ทศนคติของชุมชนมีความต้องการในการอนุรักษ์และพัฒนาทุนทางสังคมเป็นทุนเดิมและสนใจในการทำวิจัยครั้งนี้

จากเกณฑ์การเลือกพื้นที่เป้าหมายข้างต้นผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ชุมชนปากแพรกซึ่งเป็นชุมชนที่มีความสอดคล้องกับเกณฑ์การเลือกพื้นที่เป้าหมายในการศึกษา

ขั้นที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field-Research) เป็นการมุ่งศึกษาถึงศักยภาพและความพร้อมของพื้นที่ชุมชนปากแพรกในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้งในสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นในอนาคตรวมถึงข้อจำกัดของชุมชน เช่น กฎระเบียบ ความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านที่มีต่อการท่องเที่ยวและความเชื่อในด้านต่าง ๆ เป็นต้น ผู้ศึกษาให้ความสำคัญต่อกลุ่มหรือบุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียงชุมชนปากแพรก กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาประกอบไปด้วย

1) ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโสและบุคคลที่มีความรู้ ลูกหลานของชุมชนที่มีแนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพื่อความหลากหลายของข้อมูลด้านความต้องการที่จะให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบในการวางแผนทางพัฒนาศักยภาพของชุมชนทางด้านการท่องเที่ยว รวมถึงรูปแบบการบริหารและการจัดการที่ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง

2) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ นายกเทศมนตรีเมืองกาญจนบุรี เทศบาลตำบลเพื่อให้ได้ข้อมูลด้านนโยบายการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของภาครัฐ การประสานงานในการจัดงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน การวางแผนเพื่อการประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว และการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน

3) ผู้ประกอบการในชุมชนปากแพรก โดยมีประเด็นหลักของการศึกษาในด้านข้อจำกัดในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รวมทั้งข้อเสนอแนะในการจัดทำรายการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนา เพื่อศักยภาพของเส้นทางวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยว

4) นักท่องเที่ยว ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณชุมชนปากแพรกและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนสิงหาคม ปี 2557

ระยะที่ 2 การพัฒนาทุนทางสังคมสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนปากแพรก

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและข้อจำกัดของชุมชน สภาพที่ควรจะเป็นในอนาคต ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของชุมชน ตามเส้นทางทวายโปรเจกต์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ขั้นที่ 2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน จากกิจกรรมวันสร้างเมือง การประกวดคำขวัญและภาพถ่ายรักษปากแพรก ในการสะท้อนมุมมองต่าง ๆ ผ่านคำขวัญและภาพถ่าย

ขั้นที่ 3 ประเมินผลกิจกรรมในส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

4. ผลการวิจัย

4.1 ชุมชนปากแพรกมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 20 องค์ประกอบรอง

4.2 ข้อจำกัดของชุมชนคือขาดแรงสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง 3 กิจกรรมที่จัดได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เหตุผลที่เข้าร่วมงานวันสร้างเมืองกาญจนบุรี คือ ระลึกรำลึกอดีตของเมืองกาญจน์ ภูมิใจที่เป็นคนเมืองกาญจน์และอยากรู้ประวัติศาสตร์เมืองกาญจนบุรี/ปากแพรก/คนสำคัญ ผลการวิจัยได้กิจกรรมที่ส่งเสริมโครงสร้างทางสังคมของชุมชนบริบทแวดล้อมและได้พื้นที่ท่องเที่ยวเชื่อมโยงชุมชนปากแพรกได้ 3 แหล่งคือ 1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 2) การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรมและ 3) การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและเชิงสุขภาพ

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาทุนทางสังคมสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนปากแพรกสรุปได้ว่าศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นตามเส้นทางเศรษฐกิจทวายโปรเจกต์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากเกณฑ์การเลือกพื้นที่ในเส้นทางทวายโปรเจกต์ที่ประกอบด้วย 1) สิ่งดึงดูดใจ 2) ที่ตั้งและการเข้าถึง 3) สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน 4) บริการเกื้อหนุนและ 5) ทันคืดของชุมชน ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ชุมชนปากแพรก ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความสอดคล้องเกณฑ์การเลือกกับเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาและผู้วิจัยได้ทำการประเมินศักยภาพพื้นที่ชุมชนปากแพรกในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้หลักเกณฑ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากดรชนี เอมพันธุ์ (2546 ; 2549); ดรชนี เอมพันธุ์และคณะ (2549); นววรรณ ฐานะกาญจน์ (2548); นววรรณ ฐานะกาญจน์และคณะ (2548); มยุรี นาสา (2551) และทำการทบทวนหลักเกณฑ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษาคณิตรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวในต่างประเทศที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก และปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของจารย์ กลิ่นดีปัส (อ้างใน วิภา ศรีระทุ.

2551) โดยต้องครอบคลุมองค์ประกอบตามเกณฑ์มาตรฐานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 20 องค์ประกอบรอง อันได้แก่ ศักยภาพเชิงการท่องเที่ยว คุณค่าของความ เป็นแหล่งท่องเที่ยว/ทรัพยากรการท่องเที่ยวและคุณค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคม พบว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ ส่วนใหญ่ได้รับคะแนนศักยภาพในเชิงการท่องเที่ยวและ คุณค่าของความเป็นแหล่งท่องเที่ยว/ทรัพยากร การท่องเที่ยวเกินกว่ากึ่งหนึ่งทั้งสิ้นในการศึกษาครั้งนี้ ยิ่งชี้ให้เห็นอีกว่าชุมชนปากแพกรยังสามารเชื่อมโยงไปยัง พื้นที่ท่องเที่ยวที่บางแห่งมีศักยภาพสูงโดยตัวของแหล่ง ท่องเที่ยวเองอยู่แล้ว เช่น สะพานข้ามแม่น้ำแคว เส้นทางสายมรณะ เขาปูน (วัดถ้ำเขาปูน) อุทยาน ประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ ทางรถไฟสายมรณะช่วง ถ้ำกระแซ ถ้ำละว้าพุน้ำโจนใหญ่ (น้ำตกไทรโยคใหญ่) เนื่องจากสถานที่เหล่านี้มีความสำคัญและได้รับความ เคารพจากภาครัฐ แต่ก็ยังมีสถานที่บางแห่งเช่นกัน ควรได้รับการสนับสนุนความรู้ทางวิชาการจากภาครัฐ ได้แก่ บุคลากรในพื้นที่สำหรับข้อมูลในการบอกเล่า เรื่องราวทางประวัติศาสตร์แก่นักท่องเที่ยว เช่น ในสมัย รัชกาลที่ 3 เริ่มมีการก่อสร้างกำแพงเมืองเพื่อป้องกัน ข้าศึกในปีพ.ศ.2374 จนกระทั่งถึงพ.ศ.2428 ประเทศ พม่าได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษทั้งหมดเมื่อสงครามสงบ การพัฒนาชุมชนเริ่มก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจน ปากแพกรจาก เคยเป็นพื้นที่ประชุมพลและตั้งกองทัพล่วงเริ่มพัฒนา เป็นชุมชนค้าขาย ตลาดสดเกิดขึ้นอันส่งผลต่อ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสถาปัตยกรรม จากเดิมเป็น บ้านทรงไทย ปรับเปลี่ยนเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนอย่างจีน ซึ่งเป็นผลมาจากการติดต่อกับค้าขายระหว่างไทย-จีน ในช่วงรัชกาลที่ 3 - รัชกาลที่ 4 ลักษณะอาคารที่ สะท้อนความเป็นสถาปัตยกรรมจีนในชุมชนปากแพกร ปรากฏออกมาใน 2 ลักษณะ คืออาคารเรือนแถว หรือ ตึกแถวแบบจีนและบ้านเดี่ยวของพ่อค้าคนชาติ ผลจาก การศึกษาในครั้งนี้สามารถจัดพื้นที่ท่องเที่ยวเชื่อมโยง ชุมชนปากแพกรได้ 3 แหล่ง ดังนี้

5.1.1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) ได้แก่ สุสานทหารสัมพันธมิตรดอนรัก, พิพิธภัณฑ์สงครามอักษะและเชลยศึก/พิพิธภัณฑ์สงคราม

วัดใต้, สะพานข้ามแม่น้ำแคว, หอศิลป์และพิพิธภัณฑ์ สงครามโลกครั้งที่ 2, อุทยานประวัติศาสตร์สงคราม 9 ทศ

5.1.2 การท่องเที่ยวทางประเพณี และ ศิลปวัฒนธรรม (Traditional and Art Tourism) ได้แก่ การแสดงการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยอาวุธโบราณ (สำนักดาบ พุทโธสวรรย์) ประเพณีแห่เทียนและทำบุญเข้าพรรษาทุก พื้นที่ในจังหวัดกาญจนบุรี งานวันชาวเรือ ชาวแพ (ถนน สองแคว) ประเพณีบูชาดาวนพเคราะห์ (วัดถาวราราม)

5.1.3 การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและเชิงสุขภาพ (Sport and Health Tourism) ได้แก่ ค่าแสด ริเวอร์แคว รีสอร์ทท ,รันตรีสปา (Rantee Spa), ผึ้งหวาน สปา (Pung Waan Spa), สวนนานาชาติ นวดไทยและสปาสไตล์, นิธิโกะ รีสอร์ท แอนด์ คันทรีคลับ, เดอะโลอันฮิลล์ กอล์ฟแอนด์คันทรีคลับ, แคมป์ช้าง ทวีชัย, แคมป์ขี่ม้าและศูนย์กีฬาแห่งแม่น้ำ แควน้อย, ค่ายเยาวชนวังดงแคมป์, ค่ายลูกเสือชนะเลิศสงคราม, สนามยิงปืนรัตนารุช, ศูนย์พักผ่อนและนันทนาการพล ร.9, กิจกรรมการเที่ยวชมสัตว์ สวนสัตว์ค่ายสุรสีห์, พร้อมมิตร ฟาร์มสตูดิโอ, ค่ายฝึกเปิดเขาชนไก่, สนามกอล์ฟทหารบก จังหวัดกาญจนบุรี, สนามฝึกขี่ม้าจังหวัดทหารบก, สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี

สภาพปัจจุบันและข้อจำกัดของชุมชน สภาพที่ควรจะเป็นในอนาคต ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมจากการศึกษาพบว่าปัจจุบันชุมชนปากแพกร ได้รับการส่งเสริมจากหลายภาคส่วนในการอนุรักษ์และ พัฒนาในฐานะแหล่งมรดกทางประวัติศาสตร์และ สถาปัตยกรรมของเมือง รวมทั้งกำแพงเมืองกาญจนบุรีที่ กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติเมื่อปีพ.ศ.2478 ชุมชนปากแพกรยังทรงคุณค่า ด้านประวัติศาสตร์และเสน่ห์ของบ้านเรือนบนถนน ปากแพกรยังคงหลงเหลือให้เห็นอยู่ อาทิ เช่น กำแพง เมืองเก่าประตูเมือง ศาลหลักเมืองวัดต่าง ๆ อันได้แก่ วัดเทวสังฆาราม (วัดเหนือ) วัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้) วัดถาวราราม (วัดถาวร) พิพิธภัณฑ์สงคราม (JEATH war museum) และอาคารบ้านเรือนอีก หลายแห่ง ซึ่งล้วนมีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับ ชีวิตของผู้คนเมืองกาญจน์ ตลอดร้อยกว่าปีที่ผ่านมาเมื่อ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2551 ภาครัฐมีนโยบายพัฒนา ท้องถิ่นให้มีเอกลักษณ์จึงเกิดโครงการถนนคนเดิน

“177 ปี ถนนเก่าเล่าเรื่องเมืองกาญจน์” โดยมีนโยบายที่มุ่งเน้นเรื่องการกระตุ้นเศรษฐกิจเป็นหลักโดยใช้แนวคิดการฟื้นฟูให้เป็นตลาดแต่ท้ายที่สุดโครงการก็ปิดตัวลงเพียงสองปีหลังจากนั้น เนื่องจากการปิดถนนทำให้เกิดความไม่สะดวกในการสัญจร อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ยังทำได้ไม่เต็มที่ ขาดแรงสนับสนุนจากคนในพื้นที่ และองค์กรภาครัฐอย่างจริงจัง ในขณะที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ได้พบกับนักวิจัยและสถาบันชุมชนสถาบันอาศรมศิลป์ ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวกาญจนบุรีที่มีความพยายามรักษาชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีคุณค่าทางด้านศิลปะในสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นดั้งเดิม ผ่านการบอกเล่าเรื่องราวสู่คนรุ่นปัจจุบันเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ จนตระหนักถึงคุณค่าของรากเหง้าจากบรรพบุรุษของตนด้วยการร่วมกันสร้าง “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” ให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจสามารถเข้าเยี่ยมชมในอาคารเก่าโดยเจ้าของบ้านทุกบ้านที่เข้าร่วมโครงการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีด้วยการจัดบ้านต้อนรับผู้มาเยือนพวกเขามีความสุขที่ได้บอกเล่าเรื่องราวของบ้านและบรรพบุรุษด้วยความภาคภูมิใจ

ข้อจำกัดของชุมชนในการสร้างกิจกรรมที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่าการสร้างกิจกรรมที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เริ่มจากการกระตุ้นจิตสำนึกและความรับผิดชอบของชุมชนให้มีจิตสาธารณะและร่วมกันคิดร่วมกันจัดทำ ร่วมกันเรียนรู้ วิเคราะห์ เพื่อให้รู้และเข้าใจตน โดยใช้กระบวนการชุมชนคือการสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุแนวทางแก้ไข แล้วกำหนดอนาคตและทิศทางการพัฒนาตนเองและชุมชนออกมาเป็นกิจกรรมหรือโครงการที่จะแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการการพัฒนาในลักษณะจากชุมชนโดยชุมชน และเพื่อชุมชน ซึ่งจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งและพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนการทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ไม่สามารถทำได้โดยการสร้างจากบุคคลภายนอกชุมชน หรือทำโดยการสอนการฝึกอบรมชุมชนที่เข้มแข็งจะมีกระบวนการในการจัดการของชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีกิจกรรมเพิ่มคุณค่าทุนทางสังคมและเศรษฐกิจของคนในชุมชน ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน เป็นเครือข่ายชุมชนและมีการขยายพันธมิตร

ออกไปนอกชุมชนในลักษณะสร้างความสัมพันธ์ ดังนั้นทุกชุมชนจึงต้องร่วมกันสร้างพลังชุมชนจากการที่ชุมชนปากแพรกอยู่ศูนย์กลางเมืองและย่านการค้าหลักมีการเปลี่ยนแปลงหลักจากผู้คนย้ายถิ่นฐานมาอยู่มากขึ้นก่อให้เกิดการพัฒนางานสถาปัตยกรรมในชุมชนปากแพรกตลอดเวลา อาคารบ้านเรือนบางส่วนของคนปากแพรกถูกทิ้งร้างบางส่วนถูกต่อเติมไปจากเดิมบางหลังถูกรื้อและสร้างใหม่ไปตามยุคสมัยบางแห่งได้รับการขัดสีสร้างใหม่ไปตามยุคสมัยและตกแต่งภายในใหม่กลายเป็นร้านค้าและที่อยู่อาศัยที่มีความสอดคล้องกับการใช้งานของโลกปัจจุบันมากขึ้นทำให้ความเป็นชุมชนเก่าบนถนนปากแพรกเริ่มขาดการสืบทอดทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตในท้องถิ่น แม้ว่าหลายหน่วยงานตระหนักถึงคุณค่าแต่ไม่สามารถเข้าไปควบคุม ดูแลหรือจัดการในการปรับเปลี่ยนอาคารเก่าที่มีคุณค่าเพื่อไปสร้างอาคารพาณิชย์รูปแบบใหม่ได้ ในอดีตหน่วยงานรัฐมีนโยบายที่มุ่งเน้นเรื่องการกระตุ้นเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยใช้แนวคิดการฟื้นฟูให้เป็นตลาด โดยจัดโครงการถนนคนเดิน “177 ปี ถนนเก่าเล่าเรื่องเมืองกาญจน์” แต่ท้ายที่สุดโครงการก็ปิดตัวลงเพียงสองปีหลังจากนั้นเนื่องจากการปิดถนนเพื่อทำให้เกิดความไม่สะดวกในการสัญจร อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ยังทำได้ไม่เต็มที่ขาดแรงสนับสนุนจากคนในพื้นที่และองค์กรภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

ผลการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการดำเนินการเป็นไปโดยความต้องการของชาวชุมชนและส่งเสริมโครงสร้างทางสังคมของชุมชนและบริบทแวดล้อมจากการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างนักวิจัยในพื้นที่ และชุมชนได้เห็นแนวทางร่วมกันในการพัฒนาบุคลากรและพื้นที่ของชุมชนดั้งเดิมของท้องถิ่นให้เห็นคุณค่าต่าง ๆ จึงได้จัดโครงการประกวดคำขวัญและภาพถ่าย ในหัวข้อรักษ์ปากแพรก โดยร่วมกับโครงการแหล่งเรียนรู้บนถนนสายแรกปากแพรกกาญจนบุรีและชุมชนบนถนนปากแพรกเพื่อให้แนวคิดเกิดการมีส่วนร่วมในการสะท้อนมุมมองต่าง ๆ ผ่านคำขวัญและภาพถ่ายซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจ ตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ชุมชน และสิ่งแวดล้อมมีผู้สนใจส่งคำขวัญเข้าประกวดทาง E-Mail:superchedi@outlook.com และทำการตัดสินคำขวัญและภาพถ่ายโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผลการลงคะแนนของผู้เข้าร่วมงานวันสร้างเมืองกาญจนบุรี (เมืองเก่าเล่าเรื่อง) ตอน “ปากแพรก ทุ่งแดง

กำแพงเมือง” ผลการประกวดคำขวัญในหัวข้อรักษ์ปากแพรก แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมและมัธยม ระดับอุดมศึกษา ระดับประชาชนทั่วไปและรางวัลพิเศษจากการ like ผ่าน <https://www.facebook.com/pakprak>

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการพัฒนาทุนทางสังคมสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนปากแพรก มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 2 ระยะ เรียงลำดับดังนี้ ระยะที่ 1 เพื่อการศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นตามโครงการทนายโปรเจกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ระยะที่ 2 การพัฒนาทุนทางสังคมสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนปากแพรกที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้วิจัยได้วิเคราะห์การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารทางวิชาการ ตำรา รายงาน แนวความคิดและบทความจากวารสารต่าง ๆ ที่เป็นหลักการ แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น แนวความคิดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แนวความคิดเกี่ยวกับองค์การทางชุมชน แนวความคิด การมีส่วนร่วมของประชาชน แนวความคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่แนวความคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว แนวความคิดและรูปแบบการบริหารทรัพยากรทางการท่องเที่ยว รูปแบบการจัดรายการนำเที่ยว แนวคิดการตลาดใจท่องเที่ยว แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลอดจนรายงานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในลักษณะของข้อมูลทุติยภูมิ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดกรอบแนวคิดและพื้นที่เป้าหมายในการทำวิจัยแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดกาญจนบุรี และสามารถเชื่อมต่อเส้นทางการท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้ งานวิจัยนี้ได้เลือกพื้นที่ชุมชนปากแพรก ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความสอดคล้องเกณฑ์การเลือกกับเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษา และทำการศึกษาศาสนาเพื่อศึกษาถึงศักยภาพและความพร้อมของพื้นที่ชุมชนปากแพรกในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้งในสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นในอนาคต รวมถึงข้อจำกัดของชุมชน เช่น

กฎระเบียบ ความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านที่มีต่อการท่องเที่ยวและความเชื่อในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

ส่วนในการพัฒนาทุนทางสังคมสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนปากแพรกผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าศักยภาพพื้นที่ชุมชนปากแพรกในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้หลักเกณฑ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากดรรชนี เอ็มพันธุ (2546; 2549); ดรรชนี เอ็มพันธุและคณะ (2549); นววรรณ ฐานะกาญจน์ (2548); นววรรณ ฐานะกาญจน์ และคณะ (2548); มยุรี นาสา (2551) และทำการทบทวนหลักเกณฑ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษากรณีตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวในต่างประเทศที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก และปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของจารุณี กลิ่นดีปสี (อ้างในวิภา ศรีระทุ : 2551) โดยต้องครอบคลุมองค์ประกอบตามเกณฑ์มาตรฐานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 20 องค์ประกอบรอง อันได้แก่ ศักยภาพเชิงการท่องเที่ยว คุณค่าของความเป็นแหล่ง/ทรัพยากรการท่องเที่ยวและคุณค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคมพบว่าชุมชนปากแพรกได้รับคะแนนเกินกว่ากึ่งหนึ่งของแบบประเมินจาก 3 องค์ประกอบหลัก 20 องค์ประกอบรอง ผลจากการศึกษาในครั้งนี้สามารถจัดพื้นที่ท่องเที่ยวเชื่อมโยงชุมชนปากแพรกได้ 3 แหล่ง คือ 1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 2. การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรม และ 3. การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและเชิงสุขภาพ แม้มีข้อจำกัดของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวจากการประชาสัมพันธ์ชุมชนยังทำได้ไม่เต็มที่ขาดแรงสนับสนุนจากคนในพื้นที่และองค์กรภาครัฐอย่างต่อเนื่อง แต่จากการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างนักวิจัยในพื้นที่และชุมชนได้เห็นแนวทางร่วมกันในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนจากกิจกรรมวันสร้างเมือง การประกวดคำขวัญและภาพถ่ายรักษ์ปากแพรกในการสะท้อนมุมมองต่าง ๆ ผ่านคำขวัญและภาพถ่ายแสดงให้เห็นว่าชุมชนปากแพรกมีความเหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนปากแพรกเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนถนนสายแรกของกาญจนบุรีที่ผ่านเรื่องราวสำคัญ ๆ ในสมัยตั้งแต่ยุคก่อตั้งเมือง ผ่านยุคล่าอาณานิคมในสมัย

สงครามโลกครั้งที่ 2 ยุคของการพัฒนาประเทศสู่สากล เห็นได้จากรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารเก่าที่พบหลักฐานชัดเจนถึงความเป็นชุมชนร่วมสมัยซึ่งสอดคล้องกับสมพล ดำรงเสถียร (2546 : 579-586) กล่าวถึงในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกจังหวัดกาญจนบุรีว่าชุมชนปากแพรกเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานชุมชนปากแพรกมีข้อได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้ง เนื่องจากอยู่บริเวณกำแพงเมือง ซึ่งมีพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวประดิษฐานอยู่ เช่นเดียวกับจิราพร จิรานูวงศ์ นักวิจัยและสถาปนิกชุมชนสถาบันอาศรมศิลป์ ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ชุมชนปากแพรกในรูปแบบ “พิพิธภัณฑสถานมีชีวิต” ว่าเป็นกระบวนการรักษาเมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานซ่อนคุณค่าทางด้านศิลปะในวัฒนธรรม สังคม สถาปัตยกรรม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นดั้งเดิมผ่านการบอกเล่าเรื่องราวสู่คนรุ่นปัจจุบันเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจจนตระหนักถึงคุณค่าของรากเหง้าจากบรรพบุรุษของตนซึ่งถ้าไม่มีเขาก็ไม่มีเราในวันนี้

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยและการต่อยอดจากงานวิจัยในครั้งต่อไปในเรื่องที่เกี่ยวข้องเนื่องกัน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นการพัฒนาทุนทางสังคมสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนปากแพรก การศึกษาดังกล่าวเป็นเพียงประเด็นหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการศึกษาครั้งต่อไปดังนี้

7.1 ภาครัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้และการพัฒนาจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมโดยการให้ข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวก่อนการท่องเที่ยว จัดให้มีแผ่นพับ แผ่นปลิวโปสเตอร์ หรือ สื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม รวมถึงจัดกิจกรรมที่สามารถให้นักท่องเที่ยวได้เห็นหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น การเพิ่มกิจกรรมในการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อสนับสนุนการเดินทางท่องเที่ยว เช่น

การเพิ่มจุดพักในเส้นทางท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมธุรกิจด้านการบริการการท่องเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยว เช่น ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหาร เครื่องดื่มศูนย์ข้อมูลและแสดงสินค้าพื้นเมืองพัฒนาโครงข่ายทางรถบริการสาธารณะ ควรปรับปรุงเส้นทางเดินรถให้ครอบคลุมพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานทางเลือกในการท่องเที่ยว ควรสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการเดินทางท่องเที่ยว มีป้ายบอกทาง ป้ายเกร็ดความรู้ทางประวัติศาสตร์หรือคำอธิบายถึงแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่เชื่อมโยงที่ชัดเจนและมีการให้ความรู้กับชุมชนที่เป็นรูปธรรม

7.2 ภาคชุมชนแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนปากแพรกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นแนวคิดที่สามารถทำได้โดยเลือกชุมชนสามารถบริหารจัดการเองโดยมีองค์กรภายนอกสนับสนุนให้คำปรึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (community base sustainable tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน การท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้านพร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ ทั้งนี้ทั้งนั้นจะต้องเกิดความร่วมมือกันภายในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมเสียก่อน

7.3 ภาคเอกชนแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน เป็นการท่องเที่ยวที่อยู่ในรูป น้ำพุร้อน เสือพังป่า เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีจุดเด่นอยู่ที่การไม่สามารถแยกชีวิตผู้คนท้องถิ่นออกไปได้ เพราะภาพที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวก็คือวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่มีภาพของวิถีชีวิตและผู้คนท้องถิ่นเป็นตัวแสดงโดดเด่นร่วมอยู่ในการดำเนินชีวิตนั้น ด้วยการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการโดยการสร้างงานให้กับชุมชนและใช้บุคลากรจากชุมชนใน

ธุรกิจการท่องเที่ยวจะเป็นส่วนสำคัญในการผลักดัน
การท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีให้มีความยั่งยืน

8. เอกสารอ้างอิง

กรมการผังเมือง. (2543). **ผังเมืองรวมเมืองกาญจนบุรี**

จังหวัดกาญจนบุรี.ฉบับที่ 449 (2543).

ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2554). **คู่มือแนวทาง**

การประเมินคุณภาพด้านการท่องเที่ยวของ

จังหวัดประจำปีงบประมาณ 2554. ม.ป.ท.:

ม.ป.พ.

ดร.ชนี เอมพันธุ์. (2546). **การประเมินศักยภาพของ**

ทรัพยากรนันทนาการในเอกสารประกอบการ

สอนวิชา 301442 การวางแผนและออกแบบ

อุทยานและพื้นที่นันทนาการ. กรุงเทพฯ :

ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ดร.ชนี เอมพันธุ์, เรณูภา รัชโน, อำนาจ รักษาพล, มยุรี

นาสา และจุฑารัตน์ ขาวคม. (2549). **ข้อมูล**

การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่

ในรายงานฉบับสุดท้ายสาระสำคัญประกอบ

แผนแม่บทเพื่อพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยว

ทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ:

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการ

ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.

นภวรรณ ฐานะกาญจน์. (2548). **.เอกสาร**

ประกอบการสอนรายวิชา 308521

การวางแผนและออกแบบอุทยานและ

นันทนาการขั้นสูง. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นภวรรณ ฐานะกาญจน์, วันชัย อรุณประภารัตน์,

นันทชัย พงศ์พัฒนานุรักษ์, รติกร น่วมภักดี

และธีรพงษ์ ชุมแสงศรี. (2548). **รายงานวิจัย**

ฉบับสมบูรณ์ (เล่มที่ 1) โครงการระบบ

สนับสนุนการวางแผนการจัดการแหล่ง

นันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 1.

กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิภา ศรีระทุ. (2551). **ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิง**

นิเวศในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. สาร

นิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา

การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อ

อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทร

มยุรี นาสา. (2551). การพัฒนาระบบฐานข้อมูล

ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติในพื้นที่

อนุรักษ์ของจังหวัดเชียงใหม่.วิทยานิพนธ์วิทยา

ศาสตรมหาบัณฑิตสาขาอุทยานและนันทนาการ

ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

แมคคาธิ, เจมส์. (2526). **บันทึกการสำรวจและบุกเบิก**

ในแดนสยาม.ว. แผนที่. ฉบับพิเศษรวมเล่ม

3: 24-25.

สมพล ดำรงเสถียร และสุจิตรา สุปรินายก. (2546).

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก

จังหวัดกาญจนบุรี. การประชุมทางวิชาการ

ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 41 สาขา

วิศวกรรมศาสตร์และสาขาสถาปัตยกรรม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.

3-7 กุมภาพันธ์ 2546. หน้า 579-586.